

A SZOVJETUNIO KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATALA MELLETT MŰKÖDŐ TUDOMÁNYOS-MÓDSZERTANI TANÁCS*

A Tudományos-Módszertani Tanácsnak a Központi Statisztikai Hivatal Kollégiuma által jóváhagyott 1952. első félévi tervében nagy elméleti és módszertani jelentőségű munkálatokat irányoztak elő. E kérdések közé tartozik olyan fontos kérdések felülvizsgálata, mint a társadalmi termék kiszámításának módszere és a népgazdasági ágak osztályozása. Jelentős helyet foglalnak el a tervben a népgazdaság legfontosabb ágai statisztikájának módszertani kérdései, mint például, a csoportosítás a mezőgazdasági statisztikában, a munkaigényes iparágakban a munka gépesítésének számbavétele, a munkások, alkalmazottak és kolhozparasztok háztartási költségvetési megfigyelésének és a megfigyelési anyag feldolgozásának programja. Ezenkívül a terv előírta a Központi Statisztikai Hivatal osztályai által kidolgozott számos fontos utasítás tervezetének felülvizsgálatát.

Az egyes kérdések előzetes megtárgyalására a Központi Statisztikai Hivatal Kollégiuma bizottságokat létesített a Tudományos-módszertani Tanács tagjainak vezetése alatt. A Tanács tagjaival együtt a bizottságban részt vesznek a Központi Statisztikai Hivatalban dolgozó szakemberek, az intézetek tudományos dolgozói stb.

A beérkezett anyagot előzetesen felülvizsgálják a bizottság ülésein, s ennek megtörténte után a bizottságok elnökei az anyag felülvizsgálatának eredményeiről jelentést tesznek a Tudományos-módszertani Tanácsnak.

A Tanács bizottságai a folyó év január-április hónapja folyamán a tervben előírányozott számos téma felülvizsgálatát befejezték. Ezek közé tartozik: a népgazdasági ágak osztályozása, a szovhozok statisztikai csoportosításának programja, a munkaigényes iparágakban a munka gépesítése számbavételének programja, az ipari termelés folyamatos számbavételére vonatkozó utasítás.

A népgazdasági ágak osztályozásának tervezetét a Tudományos-módszertani Tanácsban a statisztikai módszertani osztály terjesztette elő.

Jelenleg a népgazdasági ágak osztályozására nincs egységes séma a társadalmi termék termelését kifejező szintetikus mutatószámok kidolgozása, a munka különböző ágaiban foglalkoztatott személyzet létszámának számbavétele, a népgazdaság különböző ágaiban az állóalapok csoportosítása, stb szempontjából. Ez akadályozza a statisztikai adatok helyes gazdasági elemzését.

Az osztályozás sémájának feladata abban áll, hogy a különféle statisztikai munkálatokban biztosítsa a népgazdasági ágak szerint a mutatószámoknak egységes megoszlását.

Az osztályozás sémája a népgazdasági ágak csoportosítását olyan ágakra irányozza elő, amelyek az anyagi termelés területéhez, a szolgáltatások nyújtásának területéhez és az általános igazgatás területéhez tartoznak. Az anyagi termelési ágakat felosztották olyan ágakra, amelyek a termelési eszközök termeléséhez, és amelyek a fogyasztási eszközök termeléséhez tartoznak. Az osztályozási tervezet néhány módosítást irányoz elő a népgazdasági ágak felsorolásában.

Az osztályozás sémája megadja a vállalatoknak és intézményeknek a népgazdasági ágak szerinti megosztásánál az osztályozási egység meghatározását, szabatosan megállapítja a népgazdaság alapvető ágainak tartalmát és javaslatot tesz a szomszédos ágak elhatárolására.

Az osztályozás tervezetének felülvizsgálata alkalmával számos kérdés került felszínre, például: a trösztök tevékenysége a termelőtevékenységhez vagy a gazdasági igazgatáshoz tartozik-e; a kiadói tevékenységet és a filmgyártást az anyagi termelés állományába kell-e számítani vagy a nem termelési szférába; a mezőgazdasági vállalatokat hogyan kell megosztani a mezőgazdaság ágai szerint. Még számos egyéb, az osztályozás sémájával kapcsolatos kérdést vitattak meg.

A szovhozok statisztikai csoportosításának programját a Központi Statisztikai Hivatal mezőgazdasági statisztikai osztálya dolgozta ki.

A statisztikai csoportosítás, mint ismeretes, a statisztika legfontosabb tudományos módszere.

A szovhozok csoportképző ismérveinek megállapításánál a Tudományos-Módszertani Tanács bizottsága a következőkből indult ki: a csoportosításban külön kell kimutatni és tanulmányozni a jól, a kielégítően és rosszul dolgozó szovhozokat; fel kell tárni a szovhoz-termelés megszervezésében a haladó elemeket, amelyek a gazdaság magasabb hozadékát és a magasabb munkatermelékenységet biztosítják, meg kell adni e fenti elemek gazdasági hatékonyságának leírását és jellemzését. A gazdasági fejlődés különböző színvonalán álló szovhozok csoportjának kimutatása és tanulmányozása lehetővé teszi a szovhozok termelésének megszervezésében az új, az élenjáró feltárását, az élenjáró tapasztalatok tanulmányozását és azoknak az összes szovhozok közkincsévé való tételét.

A szovhozok csoportképző ismérveinek meghatározásánál a bizottság a szovhoztermelés gazdasági helyzetét jellemző tényezőkből indult ki: a gazdaság területének nagysága, technikával való felszereltsége és a termelés gépesítésének színvonala, a gazdaság különféle ágainak kombinációja stb. E legfontosabb tényezők együttes hatása a szovhoz gazdasági tevékenységének eredményeiben a termék önköltségének, a gazdaság jövedelmezőségének és a munka termelékenységének színvonalában érvényesül.

Megállapították, hogy a szovhozoknak a mondott ismérvek szerinti csoportosítását a termelési irány és a természeti-klimatikus munkaviszonyok tekintetében azonos helyzetben levő szovhozok sokaságán belül kell végrehajtani.

A csoportosítási program előírja még számos kombinált csoportosítás összeállítását is, például a gazdaság nagysága szerinti csoportosítást kombinálva az alábbi ismérvekkel: a) a gazdaság energiával való biztosítottságának színvonala; b) a munka energiával való felszereltségének szín-

vonala; c) a növénytermelés és az állattenyésztés aránya; d) a termelési önköltség színvonala.

A statisztikai állítmány tekintetében egységes programot javasoltak, amelynek állományába a termelés feltételeit és eredményeit jellemző legfontosabb mutatószámok tartoznak. Megvizsgálták azt a kérdést is, hogy a tervteljesítési mutatószámokat is bevonják a csoportosításba. Célszerűnek ismerték el az anyagnak az ajánlott csoportosítási rendszer szerinti kísérleti feldolgozását.

Jelentékeny érdeklődést keltett a munkaigényes termelési ágakban a munka gépesítésének számbavételére vonatkozó kérdés. A Központi Statisztikai Hivatal számos éven keresztül évenként összeírta az iparban és építkezésben foglalkoztatott munkásokat szakmai képzettségük szerint. Ezek az összeírások lehetővé tették, hogy az iparágak és az építkezés szerint egészében megállapítsák azoknak a munkásoknak számát, akik a termelő munkát gépek és gépezetek segítségével végzik, valamint azoknak a munkásoknak számát, akik munkájukat kézierővel teljesítik. Az összeírások elősegítették, hogy különös figyelmet fordítsanak a munka gépesítése tekintetében elmaradt ipari és építkezési ágakra, megszervezzék a szükséges gépek és gépezetek gyártását, az azok kiszolgálásához szükséges káderek képzését.

A Központi Statisztikai Hivatal munkaügyi statisztikai osztálya a Tudományos-Módszertani Tanács elé terjesztette a munka gépesítésének számbavételét illető további munkálatokra vonatkozó javaslatát.

A Tanács bizottsága megállapította, hogy a munka gépesítésének és automatizálásának számbavételére vonatkozó munkálatok további fejlesztése érdekében az említett összeírásokat folytatni kell és az összeírás programját ki kell bővíteni. Az állomány szakma szerinti számbavételét régebben az egészében vett termelési ágak szerint végezték. A bizottság célszerűbbnek találta, hogy a számbavételt a termelési folyamat egyes szakaszai szerint végezzék. Az ilyen módon történő számbavétel lehetővé teszi azoknak a termelési folyamatoknak feltárását, amelyekben a munka gépesítését gyorsabb ütemben kell megvalósítani. A termelési folyamat szakaszai szerinti számbavétel lehetővé teszi annak felderítését is, hogy melyek azok a munkák és melyek azok a termelési munkafolyamatok, amelyekben még kézierővel teljesítik a munkát, hogy ezáltal gyakorlati következtetések legyenek levonhatók e folyamatok további gépesítése tekintetében.

Megszervezték a szakmák csoportosításának a munka gépesítésétől, színvonalától függő sémáját. E séma szerint külön mutatják ki az automata gépeknél foglalkoztatott azokat a munkásokat, akik a gép munkáját figyelik; közvetlenül a gépek és gépezetek kezelésével foglalkoztatott munkásokat; a gépek és gépezetek kiszolgálásával foglalkoztatott munkásokat, akik azonban a munkaműveleteket kézierővel végzik; a munkájukat kézierővel teljesítő munkásokat, akik azonban nem a gépek vagy gépezetek mellett vannak foglalkoztatva; a gépek, gépezetek és gépi berendezések kézierővel végzendő javításánál foglalkoztatott munkásokat. Az ilyen csoportosítás lehetővé teszi, hogy pontosabb képet nyerjünk az ipari és építkezési ágakban az automatizálás és gépesítés fokáról, hogy megjelöljük az utat a gépeknek és gépezeteknek a termelésbe való bevezetésére és a munka komplex gépesítésének megvalósítására.

A Központi Statisztikai Hivatal iparstatisztikai osztálya felülvizsgálat végett a Tanács elé terjesztette az ipari termelés folyamatos számbavételére vonatkozó utasítás módosított tervezetét. Az ipari termelés folyamatos

számbavételére vonatkozó utasításnak nagy elméleti és gyakorlati jelentősége van. Az utasítás kifejti az ipari teljes termelés és az ipari árutertermelés terjedelmének meghatározására vonatkozó alapelveket. Az utasítás gyakorlati útmutató az ipari vállalatok termelésének számbavételére.

Az utasítás előterjesztett tervezetében számos kiegészítő rendelkezés van, amelyek szabatosan meghatározzák a termelés állományát, valamint a termelés értékelésének módját az érvényben levő folyó árakon és az 1952. január 1-én érvényben volt árakon. Az utasítás felülvizsgálata alkalmával a Tanács bizottságában számos komoly kérdés merült fel: a befejezetlen termelés értékelése a befejezetlen termelési állománykülönbözet értékének a teljes termelésbe való beszámításánál; a termék elkészülési időpontjának meghatározási módja azon célból, hogy ez a módszer a termékértékesítés meggyorsítását előmozdítsa; a termelésnek a korábban benyújtott beszámolási adatokban megállapított terjedelmében bekövetkezett változások bejegyzésének módja, stb.

Az utasításnak a bizottság kritikai megjegyzéseinek megfelelően módosított tervezetét véleményezés végett megküldötték a minisztériumoknak és főhatóságoknak. Észrevételeiket az utasítás végleges megszövegezésénél figyelembe fogják venni.

A Tudományos-Módszertani Tanács a bizottság által felülvizsgált kérdésekre vonatkozó javaslatokat megvitatta és azok tekintetében döntéseket hozott.

A bizottság a Központi Statisztikai Hivatal háztartási-költségvetési statisztikai osztálya által a munkások, alkalmazottak és kolhozparasztnak háztartási költségvetéseinek megfigyelése tárgyában előterjesztett programok és utasítások felülvizsgálatával kapcsolatos munkáját befejezte. E munkának a lakosság anyagi helyzete emelésének tervezése és tanulmányozása szempontjából igen nagy jelentősége van.

A háztartási költségvetési statisztika területén a statisztikai szervek alapvető feladata, hogy a szakképzett, a kis és gyenge szakképzettségű munkások háztartási költségvetési adatait az egyes iparágak szerint, valamint az alkalmazottak háztartási költségvetési adatait is begyűjtsék és feldolgozzák. A kolhozparasztnak vonatkozó háztartási költségvetési statisztika területén a statisztikai szervek alapvető feladata a gabonatermelő kolhozok, az állattenyésztő kolhozok és az ipari növényeket termelő kolhozok állományába tartozó kolhozparasztnak háztartási költségvetési adatainak begyűjtése és feldolgozása.

Befejezéséhez közeledik a kolhozok termelési irányának statisztikai meghatározásánál alkalmazott módszerek felülvizsgálatának munkája is. Az erre a kérdésre vonatkozó anyagot a Központi Statisztikai Hivatal mezőgazdasági statisztikai osztálya terjesztette elő.

A bizottság felülvizsgálta a mezőgazdaságban lévő állóalapok mérlegének összeállítására vonatkozó utasítást is. A bizottság előtt vannak felülvizsgálat végett az ipari termelés, stb. önköltségének számbavételére vonatkozó utasítások is.